

ПОЛЬОВИЙ ПРОТОКОЛ ОБСТЕЖЕННЯ ВОДОЙМИ			
Дослідник _____		Дата дослідження _____	
Загальні дані			
Назва об'єкту (або № у загальному реєстрі)			
Тип водного об'єкту			
Розташування об'єкту			
Рік введення в експлуатацію (для штучних)			
Місце у гідрографічній мережі (в каскаді, в системі, ізольовано)			
Провідний тип землекористування у басейні (лісівництво, с/г, місто, інші)			
Призначення водойми			
Морфометричні дані			
Площа поверхні	Глибина		Периметр
	максимальна	середня	
Характеристика води та донних відкладів			
Колір та оптична якість води (прозора, каламутна, затривана)			
Прозорість (глибина зникнення диску Секкі)			
Поверхнєве «цвітіння» води (+/-)			
Реакція рН води (кисла, нейтральна, лужна)			
Характер донних відкладів (кам'янисті, піщані, глинисті, мулисті, торф'яні, комбіновані)			
Характеристика узбережжя (15 м від урізу води у напрямку суходолу)			
Крутизна берегового схилу		мала > 30° ☐ середня 30-60° ☐ дуже крута або обривиста ☐	
Характер ґрунту			
Колівання рівня води (якщо помітні)			
Рослинний покрив (види, щільність покриття по баллах: 0 = <1%, 1=1-10%, 2=10-40%, 3=40-75%, 4= >75%; помітні інвазії)	Деревний ярус		
	Підлісок		
	Трав'яний ярус		
Заболоченість (+/-; приблизна площа)			
Прояви ерозії			
Антропогенний тиск на водойму та узбережжя(+/-, тип, особливості)			
Трансформація берега (значна/незначна)			
Виділення і дотримання водоохоронних зон			
Стінки, дамби, облицювання			
Труби, водоводи			
Гідроенергетика			
Засмічення, сміттєзвалища або насипи			
Розвиток забудови			
Комунальні стоки			
Автомобільні або залізничні шляхи			
Зливовий стік			
Сади і парки			
Доки, пристані, стоянки водного транспорту			
Видобуток копалин (кар'єри, шахти)			
Випалювання			
Випасання			
Лісонасадження та лісозаготівля			
Розораність земель			
Викощування (заготівля) макрофітів			
Примітні заносні види			
Контроль прибережних бур'янів			
Рибозоведення			
Рибальство із човна			
Рибальство із берега			
Водний спорт			
Бракон'єрство			
Рекреація			
Комерційна діяльність			
Інше (основні риси)			
Примітки			

Рис. 1. Схема польового протоколу обстеження міської водойми

Література

1. Клепеч О.В. Використання інформаційних технологій при вивченні міських водойм // Методика викладання природничих дисциплін у вищій і середній школі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «XIX Каришинські читання» (м. Полтава, 17-18 травня 2012 р.). – Полтава: Астроя, 2012. – С. 279-282.
2. Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод / О.М. Арсан, О.А. Давидов, Т.М. Дьяченко та ін.; за ред. В.Д. Романенка. – НАН України. Ін-т гідробіології. – К.: ЛОГОС, 2006. – 408 с.
3. Энциклопедический словарь юного натуралиста / Сост. А.Г. Рогожкин. – М.: Педагогика, 1981. – С. 55-57.
4. Water bodies in Europe: integrative systems to assess ecological status and recovery. – Режим доступу <http://www.wiser.eu/> – Назва з екрану.

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ СУЧАСНОЇ ДИДАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

С.Г. Кобернік
м. Київ, Україна

У зв'язку із затвердженням нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та відповідним оновленням змісту навчальних програм з географії [4; 2] актуальною на сьогодні є проблема виокремлення та уточнення складових сучасної дидактичної системи навчання географії в основній школі з метою визначення пріоритетних напрямів її розвитку.

В педагогічній літературі не існує єдиної думки щодо тлумачення поняття

«дидактична система», що викликає різнобічність характеристик та наявність різних підходів до розуміння її сутнісного змісту. Тому потребує уточнення зміст поняття дидактичної системи для вивчення географії в основній школі. Шляхом комплексного аналізу досліджень науковців (А. Алексюка, В. Бондаря, В. Загвязинського, В. Оконя, І. Осадченко, І. Підласого, В. Ягупова та ін.) з'ясовано, що поняття «дидактична система» в різних аспектах розглядається у контексті характеристики педагогічних систем і систем освіти.

На наш погляд, слід вирізняти значення існуючих у педагогіці словосполучень із ключовим словом "система": «педагогічна система», «система освіти», «дидактична система», «методична система», «система організації навчального процесу». Система як певна сукупність елементів має назву того середовища, в якому вона функціонує. Педагогічна система визначається цілісністю спеціально організованих педагогічних умов для розвитку особистості, зумовлених сукупністю певних історичних подій та ситуацій. Своєрідною системою є процес навчання, що характеризує життєдіяльність суспільства, має свої особливості, які й визначають його характер та специфіку.

Термін «дидактична система» є певною модифікацією терміна «педагогічна система». Спробу морфологічного аналізу педагогічних систем здійснювали ряд учених, зокрема В. Бондар, О. Дубасенюк, В. Загвязинський та ін. Однак не всі автори одностайні в своїх баченнях щодо виділення структурних елементів дидактичної системи. Оскільки дидактична система є складовою педагогічної системи, можливе припущення, що вони містять однакові компоненти. Вітчизняний дидакт В. Бондар виділяє такі цілісні складові елементи процесу навчання як системи, які відображають розвиток взаємодії суб'єктів навчання від постановки і прийняття цілей до їх реалізації в конкретних результатах: цільовий (являє собою усвідомлення педагогом та учнями мети й завдань вивчення теми, розділу чи навчального предмета в цілому); стимулюючо-мотиваційний (пронизує всі інші компоненти процесу навчання); змістовий (впливає на конкретизацію цілей навчання й на вибір способів їх реалізації – засобів, методів і форм організації навчальної діяльності); операційно-діяльнісний (форми, методи, засоби навчання); контрольньо-регулюючий; оцінно-результативний [1, 69-71].

Узявши за основу компоненти педагогічної системи визначені В. Бондарем, у контексті дослідження дидактичної системи навчання географії в основній школі, ми спробували об'єднати цільовий та стимулюючо-мотиваційний компоненти, розширити та конкретизувати змістову складову й методичний апарат, об'єднати контрольньо-регулюючий та оцінно-результативний компоненти.

У процесі визначення структурних складових дидактичної системи виникає необхідність з'ясувати особливості системної властивості як чинника, що покладений в основу формування й функціонування системи. Системність є однією з головних ознак навчального процесу. Як зазначає С. Гончаренко, системний підхід в педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [3, 305]. Своєю чергою складові системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні системи. Системна властивість виникає внаслідок взаємодії компонентів системи.

На основі аналізу проблеми системної властивості нами виявлено, що існують такі ознаки для її характеристики:

- залежність сутності системи від складу компонентів, від того, як ці компоненти з'єднані, в якому порядку вони розміщені, який елемент з яким взаємодіє;
- модифікація елементів у складну конструкцію в результаті складної взаємодії;
- вияв зворотного впливу на кожен компонент системи, від чого вносяться певні зміни до кожного елемента в інтересах самої системи;
- неможливість змін жодної з частин цілого без певних змін в інших його частинах;
- зміна відношень між складовими елементами системи завжди зумовлює появу в системі нових властивостей.

Таким чином, особливості системної властивості проявляються не лише у

компонентному наповненні системи, а й в ієрархічності компонентів, їх змістовому навантаженні, функціональній залежності. Як вважають науковці, розуміння взаємозв'язку між частинами цілого допомагає свідомо пізнати дидактичні процеси і явища й будувати оптимальні проекти навчання, компоненти якого взаємодіючи в умовах практичної реалізації забезпечують одержання якісних результатів.

Однією з найважливіших методологічних вимог до системи є необхідність урахування постійних змін та розвитку елементів, що досліджуються, у результаті чого змінюються функції даних елементів [5, 35]. При цьому необхідно пам'ятати, що система функціонує в середовищі інших систем, де вона виявляє себе як відмежована цілісна сукупність. Наявність інших систем є умовою збереження суті й форми системи, адже кожна система створюється та функціонує для виконання певної функції, що характеризується ознаками, які вирізняють одну систему від іншої.

Отже, під дидактичною системою ми розуміємо сукупність взаємозв'язаних і взаємозалежних між собою дидактичних компонентів (цільові аспекти, змістове наповнення, методичний апарат, результативність), функціональність яких залежить від суспільних потреб та вимог до розвитку освіти для конкретного історичного періоду існування людства. Розглядаючи процес навчання географії в основній школі як дидактичну систему, потрібно розкрити його структуру, тобто здійснити системний морфологічний аналіз навчальної діяльності, яка функціонує в початковому процесі з метою виокремлення його складових компонентів.

Сучасна дидактична система географічної освіти в основній школі є інтегративною, внаслідок того що базується на ідеях природної інтеграції та синергетики. Синергетичний підхід спирається на нелінійне мислення, яке здатне сприймати реальність постійно існуючої змінності світу. Дидактична система навчання географії є також динамічною, тому зміни її стану визначаються не тільки її станом у даний конкретний час, як у будь-якій динамічній системі, але й її попередніми станами та зовнішніми впливами.

Інтегративний підхід передбачає інтеграцію зовнішню і внутрішню, змістову й процесуальну. Всі елементи інтегративної системи взаємозв'язані та утворюють певну структуру або кілька структур залежно від мети формування системи. Інтегративні системи в освіті структуруються таким чином, щоб була можливість експериментально перевірити їх ефективність.

Спробуємо стисло схарактеризувати за системною ознакою складові елементи дидактичної системи навчання географії в основній школі за визначеними напрямками.

Для з'ясування цільових аспектів вивчення курсів географії в 6-9 класах необхідно спиратись на визначальні для географічної освіти документи, до яких слід віднести: Міжнародну Хартію географічної освіти (1992 р.), законодавчу базу України (Закони "Про освіту" (1993 р.), "Про загальну середню освіту" (1999 р.)), Концепцію змісту географічної освіти загальноосвітніх навчальних закладів (2002 р.).

Змістовий компонент для вивчення географії в основній школі визначають Державний стандарт середньої освіти й чинні навчальні програми з географії. Згідно положень географічної складової затвердженого стандарту і вимог програми створюється навчально-методичне забезпечення для вивчення географії у кожному класі. Сучасний навчально-методичний комплекс з географії, крім підручника, включає багато різноманітних засобів, серед яких зошити на друкованій основі для учнів, практикуми, картографічні матеріали, дидактичні посібники, хрестоматії, довідники, методичні посібники та розробки для вчителя, електронні посібники та Інтернет-ресурси [6, 107-111].

Процесуально-організаційний апарат географічної освіти в основній школі включає такі важливі дидактичні категорії, як принципи, методи, засоби і форми навчання. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки з'являються та обґрунтовуються нові дидактичні принципи (наприклад: принцип фундаментальності освіти, принцип доповнюваності), які науковці виділяють на основі синергетичного підходу. Свою динаміку мають також методи, засоби і форми навчання географії. Вони об'єктивно змінюються у

зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та появою нових інформаційних технологій й відповідних комп'ютерних засобів, які сьогодні набирають обертів щодо впровадження у навчальний процес.

Результативність навчання географії в основній школі визначається за допомогою системи педагогічного контролю та корекції навчальних досягнень учнів. В умовах гуманізації та гуманітаризації шкільної освіти корекція і контроль знань мають базуватись на демократичних засадах й потребують від педагога передусім урахування інтересів дитини, що навчається, та сприяння її гармонійному розвитку. Впровадження у шкільну практику таких видів діяльності учнів як ознайомлення з вимогами до знань, умінь і навичок, критеріями оцінювання, передбачає спеціальне навчання самоконтролю, оволодіння методами наукового пізнання й сприятиме підвищенню ефективності навчальної діяльності школярів. У зв'язку з сучасними тенденціями розвитку шкільної освіти потребують оновлення чинні критерії щодо орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів з географії за існуючою 12 бальною шкалою.

Література

1. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих пед. навч. закл. / В.І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Географія. Навчальна програма для учнів 6-9 класів загальноосвітніх закладів // Географія та економіка в сучасній школі. – 2013. - № 1. – С. 8-28.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Урядовий кур'єр: Орієнтир, 2012. - № 5. – С. 9-16.
5. Загвязинский В.И. Методология и методика дидактического исследования / В.И. Загвязинский. – М.: Педагогика, 1982. – 160 с.
6. Кобернік С.Г. Науково-методичні засади географічної освіти в основній школі: монографія / С.Г. Кобернік. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 346 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ ЗДОРОВЬЕЗБЕРЕГАЮЩЕЙ СРЕДЫ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА (ПОДГОТОВИТЕЛЬНЫЙ ПЕРВЫЙ КЛАСС)

*Н.А. Козачек
Харьков, Украина*

Каждый год в Украине растет количество факторов, которые негативно сказываются на здоровье человека, и, конечно же, на состоянии окружающей среды, в которой он существует. В связи с этим, актуальными вопросами для учебных учреждений Украины, приоритетно выступают направления в обучении, связанные с сохранением и укреплением здоровья подрастающего поколения, формированием у детей навыков безопасного поведения. Эти вопросы крайне остро стоят в системе специального образования, где обучаются дети с особыми образовательными возможностями, в частности, дети с глубоким недоразвитием речи из-за отсутствия слуха.

Во время учебного процесса незлышащих учеников, готовят к самостоятельной жизнедеятельности в современных социально-экономических условиях. Поэтому дети должны научиться добывать необходимые знания, умения и навыки, которые направлены на укрепление и сохранение их здоровья, предупреждения несчастных случаев и формирования умения правильно принимать решения в трудных жизненных ситуациях.

В школе в связи с этим введен учебный предмет «Основы здоровья», который изучается незлышащими детьми в начальных классах. Главная цель данного курса - воспитание у детей сознательного отношения к своему здоровью, как наивысшей социальной ценности, сохранение и укрепление его, формирование основ здорового образа жизни, овладение навыками безопасного поведения для своего здоровья и здоровья окружающих.